

بسمه تعالی

گزارش فعالیت تحقیقی «شبهات آیه ولایت»

آیه ولایت از جمله دلایل واضح بر امامت بلافصل امیرالمؤمنین (علیه السلام) بعد از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) است. اما برخی از مفسران و متکلمان اهل سنت، ابهامات و شبهاتی بر دلالت این آیه مطرح کرده‌اند که از طرف بزرگان امامیه بی پاسخ نمانده است، و در این راستا نام بزرگانی مانند شیخ مفید، سید مرتضی، شیخ طوسی، خواجه نصیر، علامه حلی، قاضی نورالله، سید شرف الدین، علامه امینی^۵ و دیگران که در مسیر دفاع از حقایق اسلامی و تبیین واقعیات مکتب اهل بیت (علیهم السلام)، با زبان و قلم، به بررسی و پاسخ گویی شبهات پرداخته‌اند، همچون ستارگانی پرفروغ می‌درخشند، از معاصرین نیز اندیشمندانی مانند آیت الله شیخ محمد رضا جعفری (رحمته الله علیه) و دیگران با قلمی شیوا و بیانی رسا به تبیین حقایق تابناک دین مبین اسلام و دفاع عالمانه از حریم امامت و ولایت امیر مؤمنان علی (علیه السلام) پرداخته‌اند.

به همین جهت مرکز «تدوین و نشر آثار علامه محمد رضا جعفری (رحمته الله علیه)» از زیر مجموعه مؤسسه بنیاد فرهنگ جعفری، بر آن شد که مباحث مربوط به آیه ولایت و شبهات حول آن - که توسط آیت الله شیخ محمد رضا جعفری (رحمته الله علیه) جمع آوری و مطرح گردیده است - را تدوین و جهت استفاده دانش پژوهان منتشر نماید. شرح مراحل تدوین این اثر در ادامه بیان می‌شود.

مراحل تدوین

۱) تدوین متن عربی

علامه محمد رضا جعفری (رحمته الله علیه) پیرامون آیه ولایت «۳۲» شبهه که قاضی عبدالجبار، فخررازی، ابن تیمیه و آلوسی بر آیه ولایت کرده‌اند را جمع آوری نموده و از جهت محتوا به هفت دسته تقسیم کرده‌اند و به آنها پاسخ داده است، هفت دسته عبارتند از:

۱. شبهات عام
۲. شبهات پیرامون معنای واژه «ولی»
۳. شبهه پیرامون ولایت خدا و رسول الله ﷺ
۴. شبهات درباره «الذین آمنوا»
۵. شبهات حول «و یؤتون الزکاة»
۶. شبهات مربوط به «و هم راکعون»
۷. شبهه حول معنای واژه «تولی»

۲) تدوین متن فارسی

تدوین متن فارسی بر اساس درس گفتارهای استاد روحانی رحمته الله علیه از متن عربی شبهات آیه ولایت، صورت گرفته است؛ و شامل مراحل ذیل می باشد.

أ. تبدیل درس گفتار فارسی به نوشتار

در این مرحله درس گفتارهای استاد روحانی رحمته الله علیه که در «۱۸» جلسه بیان کرده اند، به نوشتار تبدیل شده است.

ب. تنظیم، تنقیح و مستند سازی متن فارسی

در این مرحله تمام نوشته های مرحله قبل بر اساس «۳۲» شبهه تنظیم و تنقیح شده است و مستندات شبهات و پاسخ های مربوطه در پاورقی ذکر می گردد؛ که نتیجه آن، تدوین اولیه اثر در یک فایل وردی و در «۸۲» صفحه می باشد.

۳) اثبات وجود نوآوری در اثر علامه جعفری

در اینجا برای اینکه ثابت شود آیت الله شیخ محمد رضا جعفری رحمته الله علیه در نحوه جمع آوری شبهات و دسته بندی آنها، همچنین در نوع پاسخ دادن به آن شبهات، ابداع و نوآوری دارند مراحل ذیل انجام شده است.

أ. جمع آوری پاسخ های علمای شیعه به شبهات آیه ولایت از کتب شیعی

در این مرحله با جستجو در نرم افزارهای کتابخانه اهل بیت (علیهم السلام) و کتابخانه کلام اسلامی مؤسسه نور و همچنین اینترنت، این نتیجه حاصل شد که «۱۳۰» منبع از کتاب های دانشمندان شیعی حول آیه ولایت بحث کرده اند، و پس از بررسی و مطالعه آنها و همچنین عدم یافتن «۴» منبع، معلوم گردید که از این مجموع، «۱۲۰» منبع متعرض شبهات آیه ولایت و پاسخ به آنها شده اند، لذا در اینجا مورد استفاده قرار گرفتند.

ب. دسته بندی پاسخ های علمای شیعه پیرامون شبهات آیه ولایت و قرار دادن هر دسته ذیل شبهه مرتبط با آن

در این مرحله، جواب های علمای شیعه، بر اساس شبهات جمع آوری شده توسط علامه جعفری (رحمته الله علیه) دسته بندی شده و هر جواب ذیل شبهه‌ی مرتبط با آن قرار گرفته است، که به صورت یک فایل وردی و در «۶۷۴» ذخیره شد؛ و پس از اتمام این مرحله، این نتایج به دست آمد که:

۱. هیچ یک از بزرگان شیعه مانند آیت الله محمد رضا جعفری (رحمته الله علیه)، شبهات را به صورت یک جا و در قالب «۳۲» شبهه جمع آوری و دسته بندی نکرده است، بلکه هر یک از آنان تعدادی از شبهات یا بخشی از یک شبهه را آورده و جواب داده اند؛ لذا این جمع آوری و دسته بندی شبهات توسط آیت الله شیخ محمد رضا جعفری (رحمته الله علیه)، ابداع و نوآوری در این زمینه به حساب می آید. (تعداد شبهات و جواب هایی که هر عالم در کتب خود ذکر کرده است، در این مرحله بر اساس نام عالم تفکیک شده و در فایل های وردی ذخیره گردیده است)

۲. برخی از علمای شیعه با اینکه شبهاتی را که عامه بر آیه ولایت وارد کرده اند را ذکر می کنند اما بعضی از آن ها را - بنا بر دلایلی که بیان می کنند - بی پاسخ گذاشتند و یا جواب علمای سابق را تکرار می کنند.

۳. جواب های علماء که در این مرحله ذیل هر شبهه قرار داده شده، بیانگر جواب تام و کامل به شبهه نیست بلکه داشتن هر نوع ارتباط با پاسخ چه اینکه به صورت جواب کامل باشد یا بخشی از آن و چه به صورت مفهوم پاسخ باشد، به عنوان جواب، ذکر شده است.

ج. تنقیح، تلخیص، مرتبط سازی و دسته بندی پاسخ های همسانِ علمای شیعه پیرامون شبهات آیه ولایت

در این مرحله تمام پاسخ های اندیشمندان شیعه به هر شبهه از شبهات آیه ولایت، به زبان فارسی تلخیص و تنقیح گردید و با حذف مکررات، جوابی همسان و متناسب با شبهه‌ی مرتبط، ذکر شده است؛ علاوه بر این، جواب ها با توجه به محتوا، و بر اساس دسته بندی علامه جعفری، عنوان گذاری شده اند. به همین جهت پانویس ها در این مرحله به این صورت آمده اند که اولاً: نام منبعی که جواب کامل تر در آن قرار دارد و به لحاظ تاریخی متقدم است در ابتدا آمده است و دیگر منابع بعد از آن و بر اساس آوردن تکرار همان جواب، یا قسمتی از جواب و یا داشتن مفهوم آن، آورده است؛ ثانیاً: به دلیل اینکه دو یا چند منبع هر کدام قسمتی از یک جواب را داده اند از این رو نام آنها در پانویس به صورت «ادغامی از...» آمده است. این مرحله نیز در یک فایل وردی و در «۱۷۳» صفحه ذخیره شده است.

د. اثبات وجود نوآوری در نوع پاسخ دادن آیت الله شیخ محمد رضا جعفری رحمته الله علیه به شبهات آیه ولایت

این مرحله روند ابتدایی خود را سپری می کند، و به طور اجمالی این نتیجه حاصل شده است که مرحوم علامه جعفری رحمته الله علیه در پاسخ به «۲۴» شبهه نوآوری داشته اند و جوابی غیر از جواب دیگر علمای شیعه به آن شبهات داده اند.